

Сергій Федонюк
Оксана Стрілка

Масове співробітництво як чинник революцій «Арабської весни»

У статті розглянуто чинники революцій у регіоні Північної Африки та Близького Сходу, які відбулися 2011 р. Показано, що вирішальне значення в активізації соціальних потрясінь у регіоні відіграла не негативна економічна ситуація в суспільствах. Проаналізовано причини цих революцій, показано роль інформатизації суспільства в поєднанні з динамікою соціально-економічного розвитку. Розкрито роль поєднання цих чинників як приводу революційних перетворень в умовах широкого використання інструментів масового співробітництва на основі віртуальних соціальних мереж. Схарактеризовано можливість прогнозування подібних суспільних явищ.

Ключові слова: «Арабська весна», революція, комунікація, соціальні медіа, інформатизація, масове співробітництво.

Постановка наукової проблеми та її значення. В аспекті аналізу революційних подій в Україні 2013–2014 рр. може мати зміст розгляд чинників, що стимулювали розгортання так званої «Арабської весни». Відомо, що значну роль для консолідації протестантів у регіоні відіграла їх комунікація в середовищі соціальних мереж. Проте такі явища були властиві різним країнам та регіонам світу, не спричинивши там соціальних потрясінь. Припустимо, що масове співробітництво стало чинником революційних подій на фоні таких, як пришвидшена інформатизація суспільства за одночасного погіршення ситуації у сфері демократизації.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Революційні події, що розгорнулися в регіоні Північної Африки і Близького Сходу з 2010 р., значною мірою були зумовлені впливом низки соціально-політичних чинників, швидкої інформатизації та включенням громадськості у систему відкритої багатосторонньої комунікації на базі соціальних медіа. Подібні висновки зроблено в низці досліджень [14]. Звісно, є й інші погляди на причини революцій у країнах регіону, так Р. Howard і М. Parks [8], L. Anderson [1], М. Hussain і Р. Howard [9] дійшли висновку, що протести розвинулися внаслідок резонансу, спричиненого сучасними комунікаційними технологіями в різних місцевих контекстах; Е. Bellin [3] указує на специфіку саме Єгипту й Тунісу, де можливість вільно обмінюватися інформацією в соціальних мережах наклалася на підвищену емоційність і почуття безкарності.

Мета статті – підтвердити тезу, що головною причиною революційних соціальних потрясінь у регіоні Північної Африки та Близького Сходу на зламі 2010–2011 рр. була суперечність між швидкою інформатизацією та рівнем дотримання громадянських прав і свобод, які не відповідали вимогам інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Відзначимо, що серед причин арабських революцій традиційно вказують на соціально-економічні, тобто низький рівень та невдоволеність життям, бідність тощо. Проте ці чинники щодо конкретної ситуації в регіоні не були визначальними.

Серед приводів масових заворушень у країнах регіону називають корупцію. Проте, хоча рівень корупції в цих країнах був досить високим, але не критичним. Так, 2010 р. Єгипет займав 98-му позицію серед країн світу за рівнем корумпованості (3,1 за значенням індексу *Corruption Perceptions Index (CPI)*, що розраховує організація *Transparency International*). Для Тунісу відповідне значення становило 4,3, і держава посіла 59 місце, вище, ніж Італія, Румунія чи Греція) [5]. Причому, починаючи з 2007 р., рівень корупції в обох країнах знижувався.

Також для країн регіону в передреволюційний період були характерними не найнижчі показники задоволення життям [10]. Так, відповідний показник у середньому для країн, за якими він розраховується, становить 6 %, водночас для Єгипту – 4,8 %, Алжиру – 5,2 %, Марокко – 5,6 %. Рівень задоволення життям у цих державах близький до Естонії (5,2 %), Латвії (4,8 %) та Румунії (4,7 %).

Щодо рівня господарського розвитку, регіон виділявся не тільки порівняно високими показниками основних економічних індикаторів, а й реальними доходами населення. Наприклад, у Єгипті лише 3,1 % населення жило менше як на один долар США на день. У Тунісі таких було 2 % (показники близькі до Чилі й Туреччини).

Проте на фоні відносно непоганих показників соціально-економічного й гуманітарного розвитку помітною була досить погана ситуація в галузі громадянських та політичних свобод. За даними *Freedom House*, Єгипет і Туніс посідали 99-ту, а Сирія та Лівія – 132 рейтингові позиції з середніми значеннями відповідного індексу 1,5 та 0 (за максимального значення – 6 та пересічного – 3,3) [4].

Можна стверджувати, що порівняно з більшістю інших країн світу Туніс, Єгипет, Лівія та інші держави північноафрикансько-близькосхідного регіону на перший погляд не виділялися особливими передумовами для початку масштабних громадських рухів та потрясінь. Проте, порівняно з іншими країнами, їх вирізняла висока динаміка запровадження в суспільстві технологій масової співпраці у сфері інформаційної комунікації, передусім на основі соціальних мереж [7]. Ця тенденція була властива країнам регіону протягом тривалого періоду, достатнього для формування стійких стереотипів і схем комунікації на основі міжлюдських взаємодій [11]. Головним рушієм революцій, на нашу думку, стала спонтанна консолідація громадськості в межах глобальних соціальних мереж, передусім *Facebook* та *Twitter* із широким використанням можливостей інструментів візуалізації (*You Tube*) на базі технології мобільного широкосмугового Інтернету.

Так, частка населення, охопленого соціальною мережею *Facebook*, становила в Тунісі 15,8 % (більше як у Німеччині та Польщі та приблизно стільки ж, як у Нідерландах). Для Єгипту цей показник (індекс проникнення *Facebook*) становив 5,1 %, а для Лівії – 2,8 %. Для порівняння: на той час у Молдові серед усіх жителів користувачів *Facebook* було лише 2,2 %; в Україні – 1,2 %; Росії – 1,1 %; у Білорусі – 1,0 % [6].

Особливістю регіону є переважання частки користувачів мобільного Інтернету в загальній кількості інтернет-аудиторії – риса, характерна для країн, що відносно швидко розвиваються. Так, якщо у Великобританії та США таких 22–25 %, то в Єгипті вже 2010 р. було 70 % (найвищий показник у світі) [12].

Країни регіону від середини минулого десятиліття демонструють надзвичайно швидкі темпи розвитку мобільного зв'язку та користувацької бази Інтернету (табл. 1).

Таблиця 1

Розвиток мобільного зв'язку й користувацької бази Інтернету деяких країнах*

Країна	Кількість абонентів мобільного зв'язку на 100 мешканців				Кількість користувачів Інтернету на 100 мешканців		
	2004	2005	2009	2009/2004	2004	2009	2009/2004
Єгипет	10,492	18,368	69,437	6,618	5,151	24,280	4,714
Лівія	8,845	34,664	152,237	17,212	3,533	10,800	3,057
Сирія	13,030	15,960	49,776	3,820	4,322	13,800	3,193
Туніс	38,065	57,311	94,519	2,483	8,529	34,070	3,995
Великобританія	99,660	108,752	130,174	1,306	65,610	83,560	1,274
США	62,850	68,627	89,149	1,418	64,758	78,000	1,204

* Розраховано за даними Міжнародного телекомунікаційного союзу (<http://www.itu.int/ITU-D/ICTEYE/Reporting/DynamicReportWizard.aspx>).

Такий бурхливий розвиток інформаційної комунікації передбачено ще у звіті корпорації RAND на початку минулого десятиліття [13, с. 34]. У цьому ж звіті виокремлено декілька країн регіону, у яких за низького рівня політичних і громадянських свобод (схарактеризовані як «не вільні») відзначено аспірації в напрямі інформаційної революції (відносно «інфореволюційні») (табл. 2). Це Єгипет, Туніс, Сирія і ОАЕ. Примітно, що саме в цих країнах згодом, після досягнення значного рівня інформатизації, розпочалися революції соціальні (за винятком ОАЕ та інших, більш економічно розвинутих і благополучних у соціальному плані, країн).

Рушієм громадських рухів стала відкрита комунікація об'єднаних у соціальні мережі громадян, зокрема в межах молодіжного руху «6 квітня» [2]. Соціальні ж медіа забезпечили платформу для швидкого об'єднання інтересантів довкола спільної мети, конкретизації їхніх цілей та координації дій, тобто стали інструментом революції.

Свобода та інформаційна революція*

Країна	Політичні права	Цивільні права	Рейтинг свободи крани	Наскільки «Інфо-революційна»
Алжир	6	5	Не вільна	Не в усьому
Бахрейн	7	6	Не вільна	Помірковано
Єгипет	6	5	Не вільна	Намагається
Іран	6	6	Не вільна	Обережно
Ірак	7	7	Не вільна	Не в усьому
Ізраїль	1	2	Вільна	Дуже
Йорданія	4	4	Частково вільна	Намагається
Кувейт	4	5	Частково вільна	Помірковано
Ліван	6	5	Не вільна	Помірковано
Лівія	7	7	Не вільна	Не в усьому
Марокко	5	4	Частково вільна	Намагається
Оман	6	6	Не вільна	Має намір
Катар	6	6	Не вільна	Помірковано
Саудівська Аравія	7	7	Не вільна	Дуже обережно
Сирія	7	7	Не вільна	Зацікавлена
Туніс	6	5	Не вільна	Намагається
Об'єднані Арабські Емірати	6	5	Не вільна	Намагаються
Ємен	5	6	Не вільна	Не в усьому

* The information revolution in the Middle East and North Africa : MR-1653 / Grey E. Burkhardt, Susan Older. RAND, 2003. – P. 33.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Можемо стверджувати, що підґрунтям революцій у регіоні Північної Африки та Близького Сходу стала швидка інформатизація, розвиток телефонізації населення й доступу, насамперед мобільного, до Інтернету в контексті вільного обміну інформацією на тлі значного обмеження громадянських і політичних свобод. Поєднання цих чинників зі швидким розгортанням масового співробітництва в середовищі соціальних мереж за неспроможності влади контролювати ситуацію і стало головною причиною стрімкого розгортання революційних подій у регіоні.

Джерела та література

1. Anderson L. Demystifying the Arab Spring / L. Anderson // Foreign Affairs. – 2011. – № 90 (3). – P. 2–7.
2. April 6 Youth Movement [Electronic resource]. – Access mode : <http://shabab6april.wordpress.com/shabab-6-april-youth-movement-about-us-in-english/>
3. Bellin E. Reconsidering the Robustness of Authoritarianism in the Middle East: Lessons from the Arab Spring / E. Bellin // Comparative Politics. – 2012. – № 44 (2). – P. 127–149.
4. Civil and political liberties (most recent) by country [Electronic resource]. – Access mode : http://www.nationmaster.com/graph/dem_civ_and_pol_lib-democracy-civil-and-political-liberties
5. CPI 2010 table // Transparency International. Retrieved 2010-10-26 [Electronic resource]. – Access mode : http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results
6. Facebook Penetration Rate Data for All Countries [Electronic resource]. – Access mode : http://www.economywatch.com/economic-statistics/economic-indicators/Facebook_Penetration_Rate/
7. Ghannam J. Social Media in the Arab World : Leading up to the Uprisings of 2011 / Jeffrey Ghannam // Center for International Media Assistance, 2011.
8. Howard P. N. Social Media and Political Change: Capacity, Constraint, and Consequence / P. N. Howard, M. R. Parks // Journal of Communication. – 2012. – № 62 (2). – P. 359–362.
9. Hussain M. M. Democracy's Fourth Wave? Information Technologies and the Fuzzy Causes of the Arab Spring / M. M. Hussain, P. N. Howard // Paper presented at the International Studies Association. – San Diego, California, 2012. – April.
10. Life satisfaction (most recent) by country [Electronic resource]. – Access mode : http://www.nationmaster.com/red/graph/lif_lif_sat-lifestyle-life-satisfaction&b_map=1

11. Lim Merlyna. Clicks, Cabs, and Coffee Houses: Social Media and Oppositional Movements in Egypt, 2004–2011 / Merlyna Lim // Journal of Communication. – 2012. – Vol. 62, issue 2. – April. – P. 231–248.
12. Munford Monty. Developing (and developed) countries embrace the mobile internet [Electronic resource] / Munford Monty // The Telegraph. – 2010. – 25 dec. – Access mode : <http://www.telegraph.co.uk/technology/news/8220274/Developing-and-developed-countries-embrace-the-mobile-internet.html>
13. The information revolution in the Middle East and North Africa : MR-1653 / Grey E. Burkhart, Susan Older. RAND, 2003. – P. 33.
14. Wolfsfeld Gadi. Social Media and the Arab Spring: Politics Comes First / Wolfsfeld Gadi, Segev Elad, Sheaffer Tamir // The International Journal of Press/Politics. – 2013. – № 18 (2). – P. 115–137.

Федонюк Сергей, Стрилка Оксана. Массовое сотрудничество как фактор революций «Арабской весны». В статье рассмотрены факторы революций в регионе Северной Африки и Ближнего Востока, которые произошли в 2011 г. Показано, что решающее значение в инициативе социальных потрясений в регионе сыграла не отрицательная экономическая ситуация в обществах. Проанализированы причины этих революций, показана роль информатизации общества в сочетании с динамикой социально-экономического развития. Раскрыта роль сочетание этих факторов как поводу революционных преобразований в условиях широкого использования инструментов массового сотрудничества на основе виртуальных социальных сетей. Показана возможность прогнозирования подобных общественных явлений.

Ключевые слова: «Арабская весна», революция, коммуникация, социальные медиа, информатизация, массовое сотрудничество.

Fedoniuk Sergii, Strilka Oksana. Mass Cooperation as a Factor of “Arab Spring” Revolutions. The article examines the factors of revolutions in the region of North Africa and the Middle East, which took place in 2011. It is shown that a crucial role in the initiation of social upheaval in the region played no negative economic situation in society. The reasons these revolutions was analyzed, the role of information society in conjunction with the dynamics of socio-economic development was shown, and the role of the combination of these factors as about revolutionary change in the widespread use of tools of mass collaboration through virtual social networks. The possibility of predicting such social phenomena is presented.

Key words: “Arab Spring”, revolution, communication, social media, information, mass collaboration.

Стаття надійшла до редколегії
30.10.2014 р.

УДК 327:343.91(82)

Анастасія Мураль

Транснаціональні загрози інтересам Аргентини

У статті проаналізовано особливості транснаціональних загроз інтересам Аргентини, причини їх появи та розвитку, а також окреслено перспективні напрями боротьби з ними. Визначено, що захист національних інтересів Аргентини передбачає діяльність із виявлення, попередження та усунення транснаціональних загроз для державної безпеки, серед яких найбільш небезпечні тероризм, незаконний обіг наркотиків, кіберзлочинність. Схарактеризовано актуальні проблеми, пов'язані з методами боротьби з транснаціональними загрозами, характерними для Аргентини та країн Латинської Америки.

Ключові слова: Аргентина, Латинська Америка, національна безпека, безпекова політика, загрози, тероризм, незаконний обіг наркотиків, кіберзлочинність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблеми національної безпеки стоять сьогодні в центрі уваги більшості цивілізованих країн світу, міждержавних утворень і громадських об'єднань. Причиною такої уваги стало саме глобальне середовище безпеки, яке сьогодні містить у собі велику кількість загроз і викликів найрізноманітнішого характеру. Процеси глобалізації, посилення єдності світу з одночасним поглибленням його національної різноманітності, революція у війсьній сфері призвели до зміни характеру загроз і небезпек для людства, окремих націй і держав, що вимагає нових підходів до глобальної міжнародної безпеки. Транснаціональні загрози та нові пріоритети